

Рудольф Арчибальд Рейсс, біографія і внесок у розвиток криміналістики

Олександр Сухацький

бакалавр, судовий експерт, Одеський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, м. Одеса, Україна, e-mail: as.suharick@gmail.com

Досліджено наукову та практичну діяльність Рудольфа Рейсса — одного із засновників сучасної криміналістики. Розглянуто вплив його праць на міжнародне право та методистику розслідування воєнних злочинів.

Ключові слова: Рудольф Арчибальд Рейсс; криміналістика; судова експертиза; фототографія.

Rudolf Archibald Reiss, Biography and Contribution to the Development of Forensics

Oleksandr Sukhatskyi

The article examines the scientific and practical activities of Rodolphe Reiss — one of the founders of modern forensic science. It explores the impact of his work on international law and the methodology of investigating war crimes.

Keywords: Rudolphe Archibald Reiss; forensic science; criminalistics; forensic photography.

Сучасна криміналістика як наукова дисципліна зазнала значних трансформацій на початку ХХ століття. Однією з ключових фігур у цьому процесі був Рудольф Арчибальд Рейсс — швейцарський учений, який зробив вагомий внесок у формування теоретичних і практичних засад криміналістики [1; 4]. Рудольф Арчибальд Рейсс народився в 1875 році в заможній родині, був восьмим із десяти дітей і єдиним, хто присвятив себе науці [1]. У 18 років він вирішив емігрувати до Лозанни (Швейцарія), щоб почати вивчення хімії. Саме під час навчання в університеті у нього розвинулася пристрасть до фотографії — дисципліни, яка лягла в основу всіх його проєктів, пов'язаних із криміналістикою [1; 3]. Через кілька років після закінчення навчання, захистивши докторську дисертацію з хімії, Рейсс посів посаду керівника спілки фотографів у Лозаннському університеті. Ця посада давала йому змогу пра-

цювати в галузях медичної та наукової фотографії, але через кілька років Рейсс вирушив до Парижа, щоб продовжити там навчання під керівництвом одного з найвідоміших криміналістів того часу, Альфонса Бертільйона, винахідника системи бертільйонажу (системи ідентифікації злочинців за їх антропометричними даними) [3]. Повернувшись до Швейцарії в 1905 році, Рейсс хотів ділитися своїми новими знаннями зі студентами і опублікував книгу, присвячену своєму паризькому наставнику. Протягом наступних кількох років його призначають професором поліцейської фотографії, а ще через три роки він домігся створення Інституту наукової поліції в університеті Лозанни [2; 4; 5]. Видаючи численні статті та опублікувавши кілька книг з метою ділитися своїми знаннями, він знайомиться з Едмондом Локардом, французьким лікарем і юристом, який сказав про Рейсса так: «Якщо людина

коли-небудь мала єдину мету і постійний напрям у своєму житті, то це був він. Під різними іменами: судова фотографія, наукова поліція, технічна поліція, він хотів знати лише одну дисципліну — криміналістику» [1]. Коли Рейсс отримав міжнародне визнання, його запрошують різні країни й університети читати лекції та промови. На початку Першої світової війни сербський уряд попросив Рейсса задокументувати військові злочини австро-угорських військ [6]. Він повністю присвятив себе новій посаді військового кореспондента та фотографа. Після закінчення війни Рейсс вирішив залишитися в Сербії, де й помер у 1929 році.

Хоча Рейсс вирішив вивчати хімію після переїзду до Швейцарії, його інтереси були значно ширшими. Посада керівника університетської спілки фотографів та його участь у різноманітних фотожурналах нарешті дали змогу йому поєднати дві його пристрасті — фотографію та криміналістику — у справі його життя. Найбільш помітним є те, що його опубліковані статті були присвячені переважно криміналістичному застосуванню фотографії. Після роботи з Бертільйоном у Парижі, де він займався «Бертільйонажем», Рейсс був нарешті більш ніж будь-коли переконаний, що фотографія відіграє центральну роль у сфері кримінальних наук. Знову цитуючи Локарда: «Кожен контакт залишає слід» — це саме причина, чому фотографія є такою важливою для будь-якого розслідування та для загальних цілей судової експертизи. Тому що, за словами Рейсса, «камера — це реєстратор, який бачить і записує все» [3]. Отже, Рейсс був одним із пер-

ших, хто визнав важливість фотографії для поліцейських розслідувань, особливо під час пошуку слідів, а також мав великий вплив на її подальший розвиток і збільшення застосування для розслідування злочинів, особливо у Швейцарії. Цьому, безсумнівно, сприяли його курси, які з часом дедалі розширювалися. Слід також відзначити його працю «*La photographie judiciaire*», у якій він дав читачам практичні вказівки разом із низкою теоретичних міркувань, приділивши особливу увагу фотографуванню місця злочину. Рейсс був повністю переконаний у користі фотографії в багатьох різних сферах, що проілюстровано такою цитатою: «*Хоч фотографія ще відносно молода, вона дуже швидко зуміла забезпечити своє місце в дуже великій кількості напрямів людської діяльності завдяки своїм чудовим якостям. Насправді, вона використовується всіма мистецтвами та науками для свого розвитку та дослідження. Це, так би мовити, штучна пам'ять людства, яка стала автоматичною та незалежний запис подій*».

У сфері «поліцейської науки» фотографія набувала все більшого значення, оскільки вона могла точно документувати сліди. Окрім того, Рейсс був переконаний, що інформаційний потенціал слідів може бути вичерпаний, лише якщо кожна деталь, якою б малою вона не була, буде ретельно сфотографована, зібрана та проаналізована.

Коли справа доходить до опису життя Рейсса, було б нерозумно не згадати численні експертні звіти, які він написав. Тільки між 1904 і 1919 роками він написав 737 експертних звітів для юстиції кантону

Во (Швейцарія). Він також брав активну участь у заснуванні міжнародних організацій. У зв'язку з цим слід згадати ідею створення міжнародного поліцейського органу, яка була запропонована під час Міжнародного поліцейського конгресу в Монако в 1914 р. і була рішуче підтримана Локардом, Рейссом та іншими. Однак ці дискусії були зупинені початком Першої світової війни. У 1923 році президент віденської поліції Йоганн Шобер знову підхопив цю ідею й заснував у Відні так звану «Міжнародну організацію кримінальної поліції». Це заклало основу розвитку Інтерполу [5; 7].

Найбільшим бажанням Рудольфа А. Рейсса завжди було інституційне закріплення «наукової поліції», щоб надати їй статус незалежної академічної дисципліни. Нарешті він досяг успіху, заснувавши власний інститут у 1909 році. Він приєднав «Інститут поліцейських наук» (тепер відомий як «Школа кримінальних наук») до факультету юридичних наук Університету Лозанни. Окрім того, завдяки своїм технічним навичкам і знанням природничих наук він почав розшифровувати та реконструювати велику кількість минулих подій (злочинних чи ні) на підставі їх матеріального закріплення (слідів), розглядаючи загалом явище, із яким ця діяльність могла бути пов'язана. Отже, інститут, заснований Рейссом, був побудований на тому, що ми сьогодні називаємо криміналістичними принципами, але водночас також став колицкою для академічного розвитку прикладної кримінології в Лозанні, оскільки

дослідження та розуміння кримінального явища загалом виявилось важливим елементом навчання Рейсса.

Отже, спадщина Рейсса інституту стала джерелом «Школи криміналістичних наук» (Швейцарія) у її нинішньому вигляді, де судова експертиза, кримінологія та кримінальне право розвиваються поряд одне з одним для підтримки міждисциплінарних підходів [2]. Ця унікальна конфігурація зміцнює зв'язки між цими дисциплінами і в такий спосіб сприяє створенню інноваційних методів і моделей для спостереження та інтерпретації великої кількості криміналістичних і кримінологічних явищ. Заснування «Інституту поліцейської науки» та його судово-медичні та міждисциплінарні підходи, безумовно, є найвідомішими та найбільш визнаними аспектами життєвої діяльності Рейсса в усьому світі.

Перелік джерел посилання

1. Dervieux M. Rodolphe Archibald Reiss: une vie pour la vérité. Lausanne, 2014. 238 с.
2. Institut de police scientifique : historique et mission. Lozanjski Univerzitet, 2020. URL: <https://www.unil.ch/ips> (дата звернення: 02.04.2025).
3. Reiss R. A. Manuel de police scientifique. Lausanne : Payot, 1906. 412 р. ; Федоров В. Я. Історія криміналістики. Київ, 2012. 254 с.
4. Якубенко В. І. Роль Р. А. Рейсса у становленні європейської криміналістики. *Юридичний науковий вісник*. 2018. № 2. С. 45—50.
5. Reiss R. A. Report upon the atrocities committed by the Austro-Hungarian army during the first invasion of Serbia. Geneva, 1916. 75 р.
6. Густавич І. М. Рейсові принципи: історико-правова оцінка. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 33—39.